

УДК 330.341.1

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРМАНЕНТНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Макаренко С.М.

Херсонський національний технічний університет

Розглянуто модель підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в умовах подальшої європейської інтеграції України. Обґрунтовано необхідність постійного впровадження інноваційного спеціалізованого обладнання. Досліджено можливості співпраці з іноземними інвесторами.

The model of increase of competitiveness of the enterprises of light industry in conditions of the further European integration of Ukraine is considered. The necessity of constant introduction of the innovative specialized equipment is proved. The opportunity of cooperation with foreign investors is investigated.

Ключові слова: інноваційне спеціалізоване обладнання, європейська інтеграція, реальна заробітна плата, спільне підприємство.

Актуальність проблеми. Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки — найхарактерніша прикмета сучасного етапу в розвинутих країнах. Протягом останнього десятиріччя українські уряди ставили перед собою завдання перейти до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, яка здатна забезпечити її прискорене зростання і, відповідно, підвищення соціальних стандартів, але й дотепер зробити це не вдалося. Доленосне питання: чи здатна Україна надолужити багаторічне відставання від розвинутих країн, створити сучасну економіку нового типу, перейти на інноваційну модель розвитку, що забезпечить насамперед подолання бідності, створення гідного рівня життя громадян, — залишається актуальним і на сьогодні.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемі інноваційного розвитку присвячено багато робіт вітчизняних і зарубіжних фахівців (Бараннік В.О., Земляний М.Г., Шевцов А.І. «Інноваційні механізми впливу держави на розвиток ПЕК України», Пламодян Н.А. «Інноваційні пріоритети розвитку економіки України», Слюсаренко О.О.

«Інноваційна активність в Україні: стан і проблеми розвитку», Б. Патон «Інноваційний шлях розвитку економіки України» і ін.). При цьому в них інновації розглядаються як необхідний фактор розвитку національної економіки. У той же час питання, що пов'язані із суттю інновацій, їх роллю і значенням використання на макро– й мікрорівнях, потребують подальшого розвитку.

Метою роботи є дослідження інноваційної активності промислових підприємств країни взагалі та Херсонської області зокрема, розробка моделі підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості Херсонської області шляхом придбання інноваційного спеціалізованого обладнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність є однією з визначальних складових науково-технічного прогресу і відповідно – економічного зростання. Сьогодні економічне змагання за лідерство на світових ринках пов'язується виключно з інноваціями. Більшість індустріально розвинутих країн будують свою стратегію довгострокового зростання, насамперед, на основі переходу на інноваційний шлях розвитку.

У 2007 році вдалося подолати негативну тенденцію зменшення промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, яка мала місце в Україні останні п'ять років. У 2007 році інноваційною діяльністю у промисловості займалося 1472 підприємств, що на 31,7% більше проти 2006 року (по Херсонській області – 29, що на 16% більше проти 2006 року).

У регіональному розрізі найбільш активними у здійсненні нововведень були підприємства м. Києва (33,4% загальної кількості підприємств), Івано-Франківської (30,6%), Вінницької (23,9%), Волинської (19,8%), Харківської (18,0%), Чернівецької (17,4%), Львівської (15,8%), Кіровоградської (15,8%), Чернігівської (15,5%), Полтавської (15,3%) та Херсонської (13,6%) областей. Аутсайдерами в інноваційній активності у 2007 році були підприємства Сумської області (5,2%) та м. Севастополя (6,7%).

Крім виду економічної діяльності та географічного розташування, на інноваційну активність підприємств у 2007 році впливала також і форма господарювання підприємства. Так, питома вага інноваційно активних

підприємств серед відкритих акціонерних товариств склала 22,7%, закритих акціонерних товариств – 20,9%, спільних товариств – 20,8%, державних підприємств – 19,4%.

Крім цього, інноваційна активність підприємств залежала від їх розмірів: максимальною вона була на підприємствах з чисельністю працюючих від 5 тис. осіб і більше (50,4%), мінімальною – на підприємствах, де кількість працюючих становила 100-249 осіб (15,4%).

Продовжують зростати витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств України. У 2007 році загальний обсяг інноваційних витрат склав 10,9 млрд. грн., що у 1,8 раза більше, ніж у 2006 році (у 2006 році приріст склав 7,1%), з яких 68,9% спрямовано на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; 7,3% – на виконання науково-дослідних розробок силами підприємств (внутрішні НДР); 1,8% – на придбання результатів НДР інших організацій (зовнішні НДР); 3,0% – на придбання інших зовнішніх знань (нових технологій, у т.ч. виключних майнових прав власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки) та 19,0% – інші витрати.

У 2007 році загальний обсяг інноваційних витрат на промислових підприємствах Херсонської області склав 138,8 млн грн, що у 2,2 раза більше, ніж у 2006 році (у 2006 році приріст склав 52,5%).

Як і в попередні роки, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишалися власні кошти підприємств, питома вага яких у загальному обсязі фінансування поступово зменшується і в 2007 році вона склала 73,7% (у 2006 році – 84,6%; у 2005 році – 87,7%). У розрізі регіонів частка власних коштів варіювала від 20,0% у Закарпатській до 99,2% в Одеській області; у Херсонській області – 94,8%.

Для здійснення нововведень підприємствами промислового сектору економіки було отримано 2,0 млрд. грн. кредитів, питома вага яких у загальному обсязі фінансування інноваційних витрат становила 18,4% (у 2005 році – 7,1%, у 2006 році – 8,5%). Кредитами користувалися 145 підприємств України. Серед регіонів України мінімально скористалися кредитними коштами для фінансування інноваційних витрат підприємства Сумської (частка складала 0,1%), Чернігівської (0,3%), Одеської (0,4%) та Запорізької (0,8%) областей. Найбільше кредитів для фінансування

інноваційних витрат було отримано підприємствами Івано-Франківської (78,4%), Луганської (59,9%) та Київської (53,5%) областей. Підприємствами Херсонської області було отримано кредитів для фінансування інноваційних витрат – 6,4 млн грн (4,6%).

Крім цього, для фінансування витрат на інновації 23 промисловими підприємствами було використано 0,3 млрд. грн. коштів іноземних інвесторів У розрізі регіонів частка фінансування інноваційних витрат підприємств, які здійснювалися за рахунок коштів іноземних інвесторів варіювала від 0,3% у Херсонській області до 60,4% у Чернігівській [8].

Проведений аналіз обсягів фінансування та витрат на інноваційну діяльність в економіці України свідчить, що останнім часом вони зростають із року в рік. Проте, незважаючи на значні темпи збільшення фінансування на інноваційну діяльність, вітчизняній економіці для переходу на інноваційну модель розвитку нині потрібні не декілька мільярдів гривень, а десятки мільярдів доларів. Тільки достатнє фінансове забезпечення (збільшення частки коштів державного бюджету, іноземних інвесторів у фінансуванні інноваційних витрат, представлення пільгових кредитів) дасть змогу здійснити цей стратегічний напрям розвитку економіки нашої держави.

У 2007 році обсяг реалізованої інноваційної продукції становив 40,2 млрд. грн. (або 6,7% загального обсягу реалізованої промислової продукції, що відповідало показнику 2006 року та перевищувало частку 2005 року – 6,5%). За звітний рік реалізація інноваційної продукції зросла на 30,1%. Нарощування обсягів реалізованої інноваційної продукції, проти 2006 року зафіксовано у 20 регіонах, приріст в яких варіював від 1,9% у Кіровоградській до у 14,7 раза у Тернопільській областях. Разом з тим, у Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській, Сумській, Харківській та Хмельницькій областях їх обсяги скоротилися. При цьому, у Хмельницькій та Миколаївській областях реалізація інноваційної промислової продукції знижувалася другий рік поспіль.

У 2007 році обсяг реалізованої інноваційної продукції по Херсонській області становив 200,6 млн грн, приріст склав 26,2% [8].

Особливої актуальності набуває активізація інноваційно-інвестиційних процесів на рівні підприємств як складових економічного життя адміністративно-територіальних одиниць (областей) країни.

Найбільша кількість підприємств та їх питома вага характеризується таким видом інноваційної діяльності як придбання засобів виробництва: машин, обладнання, установок, інших основних засобів та капітальні витрати, пов'язані з запровадженням інновацій.

Конкурентоспроможну нішу неминуче буде втрачено тими підприємствами та організаціями, яким не вдалося оцінити важливість безупинної і багатоаспектної реалізації інновацій. Це характерно, особливо для такої галузі, як легка промисловість.

Легка промисловість є однією із найважливіших галузей виробництва непродовольчих товарів, яка забезпечує тканинами, одягом, взуттям та ін.

Легка промисловість – це комплексна галузь, що включає майже 20 підгалузей, які можуть бути об'єднані в три групи: текстильна (бавовняна, льняна, вовняна, шовкова, трикотажна), швейна, шкіряно-взуттєва і хутрова.

Незважаючи на проголошення Урядом України легку промисловість – як промислового пріоритету – у 2007 році у зрівнянні з минулим роком відбулося незначне збільшення обсягів виробництва (темп росту – 100,4%), ніж у переробній промисловості у цілому (111,7%). Таким чином, вибір пріоритетів розвитку в структурі національної економіки України носить формальний характер, тому що не спирається на економічно обґрунтований розрахунок.

Кількість інноваційно-активних підприємств легкої промисловості Херсонської області у 2005 році – 3 од. (27,3% від загальної кількості промислових підприємств), в тому числі текстильна промисловість та пошиття одягу – 2 (22,2%), виробництво шкіри та шкіряного взуття – 1 (50%). З них створювали та впроваджували нові чи значно удосконалені види продукції – 3 підприємства, виробничі процеси – 1 підприємство. Освоєно видів інноваційної продукції (матеріалів, виробів, продуктів) – 11 найменувань, у тому числі текстильна промисловість та пошиття одягу – 10, виробництво шкіри та шкіряного взуття – 1. Обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами легкої промисловості – 680,1 тис. грн, що становить 1,5% від загального обсягу промислової продукції [4].

Пріоритетність галузі легкої промисловості для економіки країни визначається: значною ємністю внутрішнього ринку; високим рівнем доданої вартості; низькою енергоємністю виробництва та незначним

впливом на екологію; забезпеченням значної кількості висококваліфікованих робочих місць в усіх регіонах України.

Повільні темпи розвитку легкої промисловості спричиняють зниження конкурентоспроможності економіки України, що обумовлено рядом проблем: висока частка імпортованих товарів легкої промисловості, що ввозяться за заниженою митною вартістю та контрабандою, створюючи недобросовісну конкуренцію на ринку; недоступність довгострокових кредитів; відсутність виробництва на Україні спеціалізованого обладнання та запасних частин до нього; різке скорочення сировинної бази та майже повна залежність від імпортованої сировини; відсутність привабливих умов, щодо залучення інвесторів для динамічного розвитку легкої промисловості; не спрощено митні процедури для роботи підприємств легкої промисловості як за давальницькою схемою, так і за умови чистого експорту; відсутність бюджетного фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, на розробку нових технологій.

Оскільки Україна заявила про свою європейську орієнтацію та прагнення до ринкових принципів економіки, а також завершила процес приєднання до СОТ, український ринок пропонує рівні умови та загальні правила більшій кількості країн [7].

Згідно з інформацією, наданою організацією Eurostat, мінімальна заробітна плата для робітників Австрії складає 1000 євро брутто в місяць, в Люксембурзі – 1570 євро, Великобританії – 1351 євро, Ірландії – 1403 євро.

Враховуючи вищезазначене, відповідно до розділу 2 програми економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2008 рік, з метою забезпечення гідної праці та добробуту населення, основним завданням визначено зростання реальної заробітної плати [2]. Так, за січень-червень 2008 року середньомісячна заробітна плата штатних працівників з текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів із хутра зросла на 30,4% до відповідного періоду минулого року і склала 690,73 грн (54% до середнього рівня по економіці) [3].

Проте, враховуючи значну питому вагу витрат на оплату праці та соціальні відрахування в виробничій собівартості продукції підприємств легкої промисловості, умови функціонування на давальницькій сировині, суттєве їх збільшення при інших рівних умовах призведе до розриву

договірних відносин з закордонним підприємством-постачальником сировини та матеріалів, з закордонними покупцями готової продукції; зниженню купівельної спроможності на вітчизняному ринку.

Велика частка витрат на оплату праці та соціальні відрахування на підприємствах легкої промисловості виникла внаслідок відсутності інноваційного спеціалізованого обладнання, яке б дозволила знизити питому вагу трудових витрат в виробничій собівартості виробів. Так, на швейних підприємствах Херсонської області станом на 01 серпня 2008 року ступінь зносу швейного обладнання складає майже 70% (питома вага швейного обладнання в загальному обсязі складає 49%). Майже чверть всього швейного обладнання – повністю списано, проте ще використовуються в виробництві; залишкова вартість у більш ніж половини обладнання коливається від 3,7% до 5,9%. Остання закупка обладнання здійснювалась лише в 2004 році. Досі використовується обладнання 1967 року виготовлення. Все це свідчить про велику роль висококваліфікованих трудових ресурсів в виробничому процесі на швейних підприємствах Херсонської області.

Відсутність державного фінансування, великі відсоткові ставки по кредитах не дозволяє постійно проводити в повному обсязі закупівлю інноваційного спеціалізованого обладнання на підприємствах легкої промисловості.

Також, серед виробників часто розповсюджені твердження що існуючі варіанти виробництва виробу є кращими і найбільш економічними; складові частини даного виробу варто виготовляти ручним способом; вивчені всі можливі способи одержання даного товару і мається тільки один спосіб його виготовлення та ін. Проте, після проведення детального аналізу періодичних наукових видань, спілкування з фахівцями приведені твердження в більшості випадків спростовуються (особливо в галузі легкої промисловості).

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в умовах подальшої європейської інтеграції, в умовах зниження тарифних бар'єрів, збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни, пропонуємо підприємствам легкої промисловості Херсонської області зокрема та України взагалі розширити коло співпраці з іноземними інвесторами шляхом створення спільного підприємства з іноземним інвестором. Відповідно до статті 18 розділу IV Закону України „Про режим іноземного інвестування” майно

що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання), звільняється від обкладення митом. При цьому митні органи здійснюють пропуск такого майна на територію України на підставі виданого підприємством простого векселя на суму мита з відстроченням платежу не більш як на 30 календарних днів з дня оформлення ввізної вантажної митної декларації. Вексель погашається і ввізне мито не справляється, якщо у період, на який дається відстрочення платежу, зазначене майно зараховане на баланс підприємства і податковою інспекцією за місцезнаходженням підприємства зроблена відмітка про це на примірнику векселя [1].

Висновки. Враховуючи вищезазначене, підприємства легкої промисловості зможуть не лише знизити питому вагу витрат на оплату праці шляхом постійного впровадження в виробництво інноваційного спеціалізованого обладнання, а й зацікавити іноземного інвестора в плідній співпраці: збільшенню обсягів виробництва, впровадженню інноваційних технологій, виробництву нових швейних виробів конкурентоспроможних як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках в умовах європейської інтеграції країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР (із змінами та доповненнями) // www.zakon.rada.gov.ua
2. Програма економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2008 рік // Затверджена рішенням обласної ради від 12 лютого 2008 року № 521.
3. Заробітна плата та стан її виплати у червні 2008 року: статистичний бюлетень // Головне управління статистики у Херсонській області.
4. Інноваційна активність промислових підприємств Херсонської області за 2005 рік // Головне управління статистики у Херсонській області.
5. Інновація на промислових підприємствах Херсонської області за 2007 рік // Головне управління статистики у Херсонській області.
6. Інновація на промислових підприємствах Херсонської області за 2006 рік // Головне управління статистики у Херсонській області.
7. Меморандум Європейської Бізнес Асоціації щодо переговорів між Європейським Союзом та Україною про утворення зони вільної торгівлі. – К., 2008.
8. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2007 рік. – К., 2007.